

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
סנת העשרים ותפע

29

כי הצא (חש"ל)

כ"ג ד'-ס'

עסון, מואב, אדום, מצרים

א. טאלת טבנה

ר' דוד הופמן בחלקו את פרשתנו לפסקאות רואה בפסוקים כ"ב י"ג - כ"ג ט'
יחידה אחת.

הסבר - מהו המאחד את כל הפסוקים האלה ליחידה?

ב. ה' רמב"ן על דבר אשר לא קדמו אהכם בלחם ומים:

מצינו (ב' כ"ט) אכל בכסף חסבירני ואכלתי ומים בכסף חתן לי ושתיתי, כאשר עשו לי בני עשו היושבים בטעיר והמואבים היושבים בער. ורבים אמרו שהם לא קדמו אותם, אבל ישראל קבו מהם. וזה הנל, כי די למחנה שימכרו להם כאשר ירצו לקנות. ועוד: כי ישראל לא באו בגבול מואב, והמואבים הוציאו לחם ומים בכסף. והכתוב יספר שעשו המואבים כאשר עשו בני עשו - ולמה ירחיק המואבי לעולם בעבור זה ולא יתעב האדומי?

ור' אברהם (=הראב"ע) אמר, כי טעם "כאשר עשו לי בני עשו והמואבים" על "אעברה בארצן בדרך" (דברים ב' כ"ז), אבל לא מכרו לחם לחם ומים, כי הם עבדו בהר טעיר ובער, רק מלך אדום לא הניחם לעבור דרך מדינתו, אשר הוא יושב בה. והוא מה שאמר (במ' כ' י"ח) "לא תעבור בי". גם זה הנל, כי הם אמרו אל מלך אדום "אעברה בארצן, ויטאן אדום נתן את בני ישראל עבור בגבולו" (במ' כ' כ"א). הנה לא נכנסו כלל בגבול אדום... ויפתח אמר... הנה זה ספורש שלא באו כלל בארץ אדום ולא בארץ מואב, ואלו באו שם היו מוכרים להם לחם ומים, כי אין המנהג לנותן רשות לפס הצבא לעבור בארצו שלא ימכור להם לחם ומים.

והנראה אלי, כי הכתוב הרחיק מני האחרים האלה, שהיו גמולי חסד מאברהם שהציל אביהם ואמט מן חרב והשבי, ובזכותו שלחם ח' מתוך תהפוכה; והיו חייבים לעשות טובה עם ישראל והם עשו פניהם רעה: האחר שכר עליו בלעם - דהם המואבים, והאחר לא קדם אותם בלחם ומים כאשר קרבו למולו, כמו שכתוב (דב' ב' י"ז-י"ח) "אחיה עובר היום את גבול מואב את ער וקרבת מול בני עסון" והנה הכתוב הזהירם "אל תצורם ואל תתגרו בהם", והם לא קדמו אותם כלל, כי...

והנה עסון הרשיע בזה יותר מכולם. כי בני עשו והמואבים כאשר ידעו שהוצהרו ישראל שלא יתגרו בהם, הוציאו לחם ומים חוץ לגבולם ועסון לא אבה לעשות כן. וזה טעם "אשר לא קדמו", שלא יצאו לקראתם בלחם ונטים כאשר עשו האחרים. ולכך הקדים הכתוב "עסוני", והקדים להזכיר פשעו "על דבר אשר לא קדמו אהכם", ואחרי-כן הזכיר מואבי וחמאתו.

- 1) מהו הקושי הגדול בפסוקנו שאותו סנח הרמב"ן לישב?
- 2) מה הן שתי ההצעות לישוב הקושי המובאות ברמב"ן והנדרחות על ידו בטלים "וזה הנל".
- 3) כיצד דוחה הרמב"ן כל אחת משתי הדעות הנ"ל, שהי ראיתו טיפתח?
- 4) כיצד טישב הרמב"ן את הקושי הנ"ל? (שאלה 1).
- 5) מה הראיה טעסון? לא קדמו אותם בכלל?
- 6) מה הראיה ט"הוציאו מואבים לחם ומים חוץ לגבולם והגיטום לישראל?"

ג. ו'. ויהפוך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה
כי אהבך ה' אלוקיך.

ר' יוסף אבן כטפי ד"ח כי אהבך ה' אלוקיך:

אין בקללה בלעם ולא בברכתו סמם על דרך האמת. אמנם הסון ישראל אז לסכלותו היו נמשכים כי יש סמם גדול בדבריו אם לרעה אם לטובה, לכן סמם ה' מהזק על ידו, אף היטיב להם כי ברכת.

מאיזו אי-הבנה רצה הפרטן לסנענו?

(see also) (א"ת) (א"ת) (א"ת)

(גליון כי-הצא)

ד. ח' לא התעב אדומי כי אחיך הוא
לא התעב מצרי כי גר היק בארצו

ט'. בני ישראל יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'

ספרי רנ"ב:

ר' שמעון אומר: מצרים הם טבעו את ישראל במים, ואדומים קדמו את ישראל
בחרב ולא אסרם הכתוב אלא עד שלושה דורות. עמונים ומואבים ספני שנמלו
עזה להחטיא את ישראל אסרם הכתוב אסור עולם, למדך, שהמחטיא את האדם קשה
לו מן ההורגו, שההורגו אין מוציאו אלא מן העולם הזה, והמחטיא מוציאו
מן העולם הזה ומן העולם הבא.

רש"י ד"ה בני ישראל יולדו להם דור שלישי וגו':
וסאר האומות מותרין מיד.

הא לסות, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורג הורגו בעולם הזה
והמחטיאו - מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא; לפיכך: אדום שקדמם בחרב
לא נתעב, וכן מצרים שטבעום, ואלו שהמחטיאום - נתעבו.

א (1) הסבר - מה ראה רש"י בהביאו את דברי הספרי הנ"ל לסות ממקור
ולתפך את הסדר שבו באמרו הדברים בספרי (דהיינו: להביא בנגוד
לספרי תחילה את הלקח הכללי ואח"כ את היחס השונה לעמים השונים,
ואילו בספרי בא הלקח הכללי "ללמדך ש..." בסוף).

א (2) ויש מקשים: למה לו לרש"י להביא את כל ענין ה"הא למדת", הלא
אין סדר רש"י להביא דברי מוסר הנופקים מן הפסוק, אלא אם כן
הם נדרשים לו כדי ליישב איזה קושי.

מה קושי מצא רש"י בפסוקו שתצריכו להביא דברי הספרי הנ"ל?
א (3) היכן מצינו שעמון רצה להחטיאם?

א (4) מה ראה רש"י לפתח פירושו במה שמתר לשאה אומות, הרי אין זה
מענין פסוקו?

ה. ח' לא התעב מצרי כי גר היית בארצו

ר' יוסף אבן קספי ד"ה כי גר היית בארצו

ואם קם אחר-כך דור שכבוטם לעבדים, ראוי לאדם שלא יכפור בסונה הקדומה.
מה קשה לו בפסוקו?

ו. ט'. בני ישראל יולדו להם - דור שלישי יבוא להם בקהל ה'

ר' יוסף בכור שור:

...ומצרים שטבעו בני דורות לא יבוא והשלישי יבוא.
ולפי הפשט היה גראה דורות הראשונים פסולים לבוא בקהל עד שיכלו כל
אותם שטבעו, וכל אותם שהיה להם לקדם ולא קדמו, ודור שלישי מותר, אפילו
גר ראשון...
ומסתכלו האומות על-ידי סנהריב הותרו כל האומות, וכל זמרים מרובא פריש*

(1) לאיזה פירוש הוא מתנגד (אשר לעומתו הוא מספק את "לפי הפשט")?

א (2) הסבר את המושג "נתבלבלו האומות" - ולמה דוק ע"י סנהריב?

(3) הסבר את המלים המסומנות בקו ומה ענינם לקניינו?

(* מקור דבריו האחרונים בנג' ברכות כ"ח ע"א: יהודה גר יעכוני
שאל לפני חכמים: "מה אני לבוא בקהל?" (=האם מותר אני -
לאחר שהתגיירתי - לשאת אשה מישראל?) אמר לו ר' יהושע:
"מותר אתה" (=מותר אתה לשאת אשה ישראלית). אמר לו ר'
גמליאל: "והכתוב 'לא יבוא עמוני בקהל ה'!", אמר לו ר'
יהושע: "וכי עמון ומואב במקומם הם יושבים? כבר בא סנהריב
ובלב את כל האומות וכל זמרים מרובא פריש".

(4) הסבר, מהי איפוא דעת ר' יהושע - ובעקבותיו ר' יוסף בכור שור,
לגבי המושג "מהרה הגזע"?

תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קריית משה ירושלים.